

La pesca en l'Albufera

ORÍGENS DE L'ALBUFERA

On hui dia es localitza l'Albufera, va existir un golf marí que va començar a tancar-se en el Quaternari, fa sis mil anys, amb la formació d'una successió de barres arenoses, de gènesi i evolució complexes. El tancament no va ser total, i durant segles va estar connectada amb la mar per una gola natural, la "Gola de l'Albufera" o "Gola del Riuet".

Les característiques ambientals de l'Albufera eren molt diferents a les actuals, amb una flora i fauna pròpies d'ambients salobres. Els ambients d'aigües dolces quedaven relegats a les zones interiors i a la franja perimetral de l'aiguamoll, on una successió de surgències i brolladors naturals, coneguts localment com "ullals", drenaven les seues aigües cap a aquesta llacuna.

TRANSFORMACIÓ EN DULCIAQUÍCOLA

A mesura que s'anava completant el tancament del cordó litoral i que la sedimentació anava emplenant l'espai llacunar, aquest va evolucionar de manera natural d'un estadi salí a un altre dulciaquícol, no sols pel menor contacte amb la mar sinó també per les grans aportacions d'aigua dolça que rebia la zona en el si de la qual desguassava el riu Xúquer, formant un delta interior.

L'acció humana, amb la regulació hídrica del sistema, va ser determinant a l'hora d'accelerar els processos naturals de rebliment. De fet, durant l'època de la conquesta cristiana, el "lluent" era molt més gran del que és hui dia; arribava des de Cullera fins pràcticament la desembocadura del riu Túria i la "Gola del Riuet" era l'única via de comunicació que l'Albufera va tindre amb la mar fins al segle XVIII. Aquestes aportacions van ocasionar fins i tot el desviament del riu Xúquer que va començar a desguassar al sud del promontori de Cullera.

Aquesta gola natural tenia més de 200 m d'ample, per la qual cosa entrava aigua de la mar mantenint així l'Albufera salinitzada fins al segle XVII. No hi havia comportes i, durant els temporals, entrava l'aigua de la mar, facilitant la mescla d'aigües marines i continentals a la llacuna, constituint un ambient salobre molt ric, on es desenvolupaven activitats extensives com la caça, la recol·lecció d'herbes i plantes, la ramaderia, la fabricació de sal i la pesca.

En aquella època, l'explotació de l'aiguamoll era molt diferent. A diferència d'ara, l'agricultura de regadiu, era una activitat escassa.

Per a dur a terme l'estratègia territorial de Jaume I, va ser fonamental la conservació i ampliació dels regadius islàmics. Així, amb la intenció d'atraure i assentar als pobladors vinguts d'altres territoris cristians, el monarca va impulsar la creació de noves séquies que garantiren millors rendiments de la terra. D'aquesta manera es va iniciar la construcció de la Séquia Real del Xúquer, una de les infraestructures de regadiu més antiga i extensa d'Espanya.

El primer document que registra l'inici de les obres de la Séquia Real del Xúquer data de 1258, quan Jaume I va ordenar la construcció d'un gran canal, la séquia Nova d'Alzira, per a posar en reg les terres situades en el marge esquerre del Xúquer, amb l'objectiu d'assegurar el territori conquistat i afavorir l'assentament d'una població fidel cristiana. Aquesta obra tindria posteriorment una gran influència sobre la transformació de l'aiguamoll en dulciaqüícola ja que els grans cabals de retorn d'aquest regadiu aboquen a l'Albufera transformant les seues aigües.

D'aquesta època cal fer especial esment a la Séquia Real del Xúquer, una de les institucions de regadiu més antigues d'Espanya.

PROPIETAT DE L'ALBUFERA I CONCESSIONS

Des de temps de Jaume I, el Real patrimoni va ser qui es va encarregar de l'administració de l'aiguamoll. El rei, després de la conquesta, reparteix totes les terres del nou regne, però es reserva la propietat de l'Albufera, amb contractes d'arrendament per a gestionar la recol·lecció d'herbes i plantes, i les pastures, i així obtindre rendes. Així consta en el "Llibre del Repartiment" de València en 1238, i es reflecteix en el Capítol III de les ordenances pertanyents al Comú de Pescadors de la Ciutat de València. En aquella època hi havia transhumància de nord a sud i en l'Albufera es recollien els pastors del sud de França per a passar l'hivern. La marjal es convertia en pastures.

El principal aprofitament era la pesca. En principi era una activitat lliure, tothom podia pescar, però estava gravada amb una taxa "el Quint del Peix de l'Albufera" que, com altres gravàmens, era imposada per períodes de quatre o cinc anys mitjançant una subhasta pública en la Llotja de València. El Quinter va ser una figura clau en la gestió de l'Albufera.

En 1250, Jaume I, en el seu real privilegi atorgat a Morella assenyala: "Establim que puguen en l'Albufera de València pescar qualsevol veí o habitant de la ciutat o Regne de València, i qualsevol estrany també, i agafar peixos, i no hagen de donar a Ens i als nostres mai d'aquests peixos, sinó només la cinquena part franca, sense cap mandat nostre o dels nostres; les restants quatre parts siguen dels pescadors". En dates tan primerenques, s'estableix per tant el model de relacions entre el titular de l'Albufera i els pescadors que, baix diferent forma legal, es repetirà al llarg del temps.

En aquest sentit, el privilegi de Jaume I és fonamental, perquè no defineix qui pot ser pescador. Es limita a acceptar la preexistència de pescadors i a autoritzar o aprovar la seua agrupació en el Comú de Pescadors de la Ciutat de València, establint el punt que com impost per la seua activitat hauran d'abonar al titular de l'Albufera. Són doncs pescadors els qui pesquen en la mar o en la llacuna, sent o no veïns de la ciutat o del regne, (RICARDO SANMARTÍN, 1982)

En 1283 Pere I torna a confirmar el privilegi que generalitza el dret de tots a pescar. Comptant a més des de llavors amb quatre homes probes encarregats d'ordenar i establir determinades regles. Aquests homes eren triats al principi de cada any. Aspectes tots dos tan actuals hui com antany, (SALCEDO, 1956)

En el privilegi de 1337, atorgat per Pere IV, apareix per primera vegada el terme jurat per a designar a aquells homes probes als qui s'adjudiquen les funcions de guarda i vigilància...autoritzant-los per a resoldre les controvèrsies en conèixer als "jurats de la pesquera" competència per a entendre en elles amb assentiment del batle, (CARUANA, 1954)

Anys més tard, en 1378, el batle general proveeix que "els jurats dels pescadors que pesquen en l'Albufera...no s'entremeten en les qüestions dels quals pesquen en la mar". Sembla consolidada la distinció que planteja entre pescadors de la mar i de l'Albufera, reconeixent la preexistència de grups diferents dins del Comú de Pescadors de la Ciutat de València, amb els seus jurats respectius i amb competències que, donada la seua conflictivitat, convé partionar, (RICARDO SANMARTÍN, 1982)

En 1387 Donya Violant de Bar, esposa de Joan I, de qui havia rebut anys abans l'Albufera i la seua Devesa, va designar un guardià de l'Albufera, el qual entre diverses facultats tenia... citarem: asseure's en companyia dels jurats en les juntes que se celebren i tindre en el seu poder el llibre que contenia els privilegis, ordenacions i capítols de l'Albufera (SALCEDO, 1965), això és la qual cosa hui es coneix com a Llibre d'Actes.

En 1404 Martín l'Humà atorga un privilegi a súplica de jurats i prohoms de l'Albufera en el qual apareix per primera vegada, en el que poguérem dir "dret positiu" del "Comú de Pescadors, així de la mar com d'aquella" d'establir les ordenances per al seu règim i govern, de l'aplicació del qual s'encarrega als jurats i pescadors de l'una i l'altra, als quals faculta per a modificar-les sense concurs de jurisperits i amb l'aprovació del batle, (CARUANA, 1954)

És en 1778 quan el Comú de Pescadors de la Ciutat de València, dels pescadors de l'Albufera, es divideix en tres confraries: Catarroja, Silla i El Palmar. I és en 1857 quan gaudeix per primera vegada d'autonomia pròpia la Comunitat de Pescadors del Palmar, perquè ja no és present el "batle de València", que era el representant del rei.

La pesca obligava a tindre tot un sistema de regulació hídrica de l'aiguamoll. D'alguna manera, en l'ecosistema, des del segle XIII, ja hi ha una regulació antròpica, una gestió orientada cap a maximitzar el seu potencial piscícola.

Aquesta regulació implicava l'obertura i el tancament artificial de la Gola de l'Albufera i la derivació de cabals fluvials per a fer pujar el nivell del "lluent" en moments d'escassetat. L'obertura i tancament de la gola era la clau; amb ella es controlava la població piscícola de l'estany. S'obria la gola quan la major part de la pesca entrava per a reproduir-se i es tancava durant la resta de l'any.

Al mateix temps funcionaven sistemes rudimentaris de control en els xicotets estanys i basses que hi havia en les marjals. Tota la regulació estava enfocada a l'interés dels pescadors.

Hui dia, com a segles arrere, l'explotació pesquera la realitzen tres comunitats de pescadors, la de Catarroja, Silla i El Palmar.

Desafortunadament, l'empitjorament de la qualitat de les seues aigües ha fet disminuir tant la diversitat com la població de les espècies més benvolgudes, amb el que la pesca no sols ha perdut el seu paper rellevant sinó que també ha experimentat una transformació.

ARTS DE PESCA EN L'ALBUFERA

La pesca és, des d'antic, l'activitat que més ha caracteritzat la vida en l'Albufera, sent antany el recurs més important per a molts dels seus habitants que, posteriorment, el compaginarien amb el cultiu de l'arròs.

Aquesta activitat s'ha practicat de tres formes o modalitats, sempre tenint en compte els moviments migratoris dels peixos: la pesca en **companyia**, **al redolí** i **al *involant**.

La **pesca en companyia** és un sistema de pesca diürn, mitjançant grups organitzats que pesquen a l'interior de l'Albufera degut que aquesta modalitat de pesca necessita amplis espais per a poder moure's còmodament. En aquesta mena de pesca solien anar dos homes per barca i en cada grup es passava de la desena de barques.

La **pesca en redolins** es realitza en diferents punts de l'Albufera, situats en les vores est i sud-est d'aquesta: vorejant les mates, en els canals, en les séquies i en les goles. Es caracteritza per tindre establert un lloc fix de calada de la xarxa, anomenat "redolins", que es reparteixen abans de començar la campanya mitjançant sorteig que es realitza el segon diumenge de juliol, "Diumenge de Redolins". En la "Junta de Redolins" es reuneixen els patrons de la Confraria de El Palmar, els únics que practiquen aquesta modalitat, per a procedir al sorteig dels llocs: d'un bombo es van extraient els noms dels pescadors i aquests van triant els que encara no han sigut adjudicats. L'afortunat en traure el primer lloc, triarà el redolí més estimat. És en aquestes calades fixes on s'obtenen els majors rendiments.

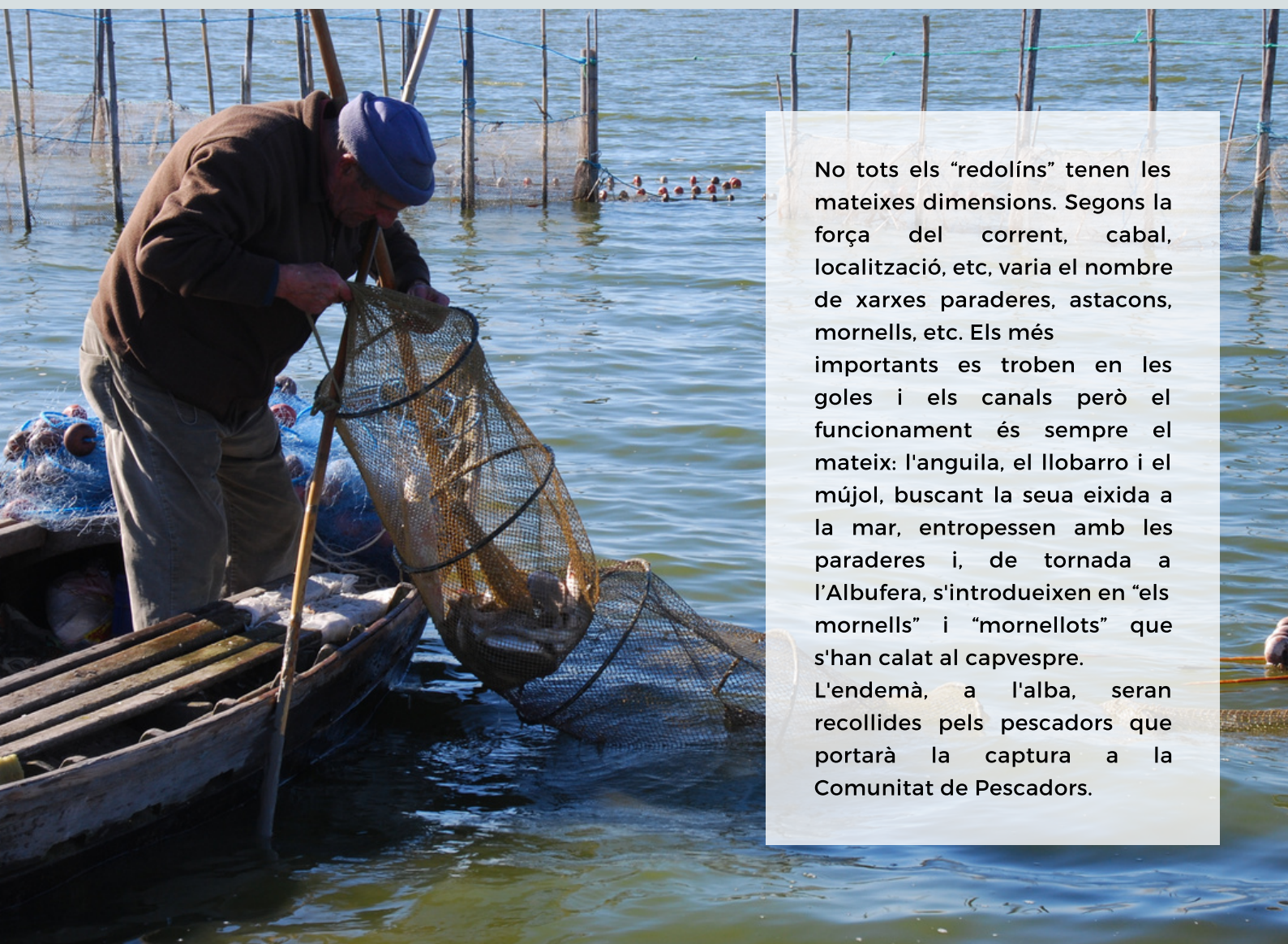
En iniciar-se la temporada, se celebra la "Junta de Capitols" on s'acorden, mitjançant actes, les normes que regiran la pesca durant un any.

En els redolins es disposen unes xarxes de malla densa la missió de les quals no és capturar peixos, sinó detindre'ls en la seua marxa nocturna a la mar: són "les paredetes", xarxes de longitud variable que es col·loquen perpendiculars al fons i se subjecten cada metre o metre i mig amb gruixudes estaques anomenades «astacons». Adossades a aquestes guies parteixen cada 20 o 25 metres altres més xicotetes, "els paredons". Totes dues xarxes tenen en el cap inferior uns maneguets de fang, "els rodets", que les mantenen en un pla vertical; "els paredons", a més, porten en la part superior una sèrie de suros per a poder mantindre's a flotació.

Aparellades a "les paraderes" es calen diverses nases sense esc, "els mornells" i "mornellots"; es tracta de xarxes còniques que tenen dues vàlvules internes en les quals, una vegada dins el peix, només pot eixir obrint-se manualment el vèrtex del con. Per a calar-les es claven dues canyes en les quals se subjecta la boca, i una tercera en el vèrtex o "rabet", la qual cosa fa que es mantinguen submergides, en posició horitzontal.

No tots els "redolins" tenen les mateixes dimensions. Segons la força del corrent, cabal, localització, etc, varia el nombre de xarxes paraderes, astacons, mornells, etc. Els més importants es troben en les goles i els canals però el funcionament és sempre el mateix: l'anguila, el llobarro i el mújol, buscant la seua eixida a la mar, entropessen amb les paraderes i, de tornada a l'Albufera, s'introdueixen en "els mornells" i "mornellots" que s'han calat al capvespre. L'endemà, a l'alba, seran recollides pels pescadors que portarà la captura a la Comunitat de Pescadors.

En uns altres temps, en el qual el nivell cultural era baix i l'analfabetisme era molt comú, cada pescador tenia un xicotet disseny amb el qual marcava les seues xarxes, les seues barques i els seus aparells. Aquests símbols s'han mantingut fins als nostres dies. L'ús d'aquests símbols estava tan interioritzat entre els pescadors de El Palmar, que els sabien de memòria.

Un altre sistema de pesca és **la pesca involant**. Aquesta és practicada durant tot l'any per les tres Comunitats abans citades.

Es tracta d'una pesca lliure i autònoma i és la menys productiva, perquè es realitza en la part occidental de l'Albufera, en el lloc que el pescador crega convenient, en calades ambulants, sempre que no siga un lloc marcat.

El pescador, que va ambulant va només en el seu barquet, calant les seues xarxes transversalment al corrent de l'aigua, en les vores dels canals i en la llacuna en línia recta o formant circumferències, de tal forma que els peixos, en intentar travessar-les, queden atrapats en aquestes; aquestes xarxes són conegudes com «Tirs Plans» i porten plomades en la seua base i flotadors en la seua part superior, subjectant-se en els seus extrems amb dues simples canyes. Es calen a l'alba o bé en fosquejar i es recullen després d'unes hores. El pescador s'acosta als «tirs», retira una de les canyes i tira de la xarxa al mateix temps que extrau els peixos atrapats. D'aquesta manera, es pesquen, sobretot mújols, algun llobarro i carpes.

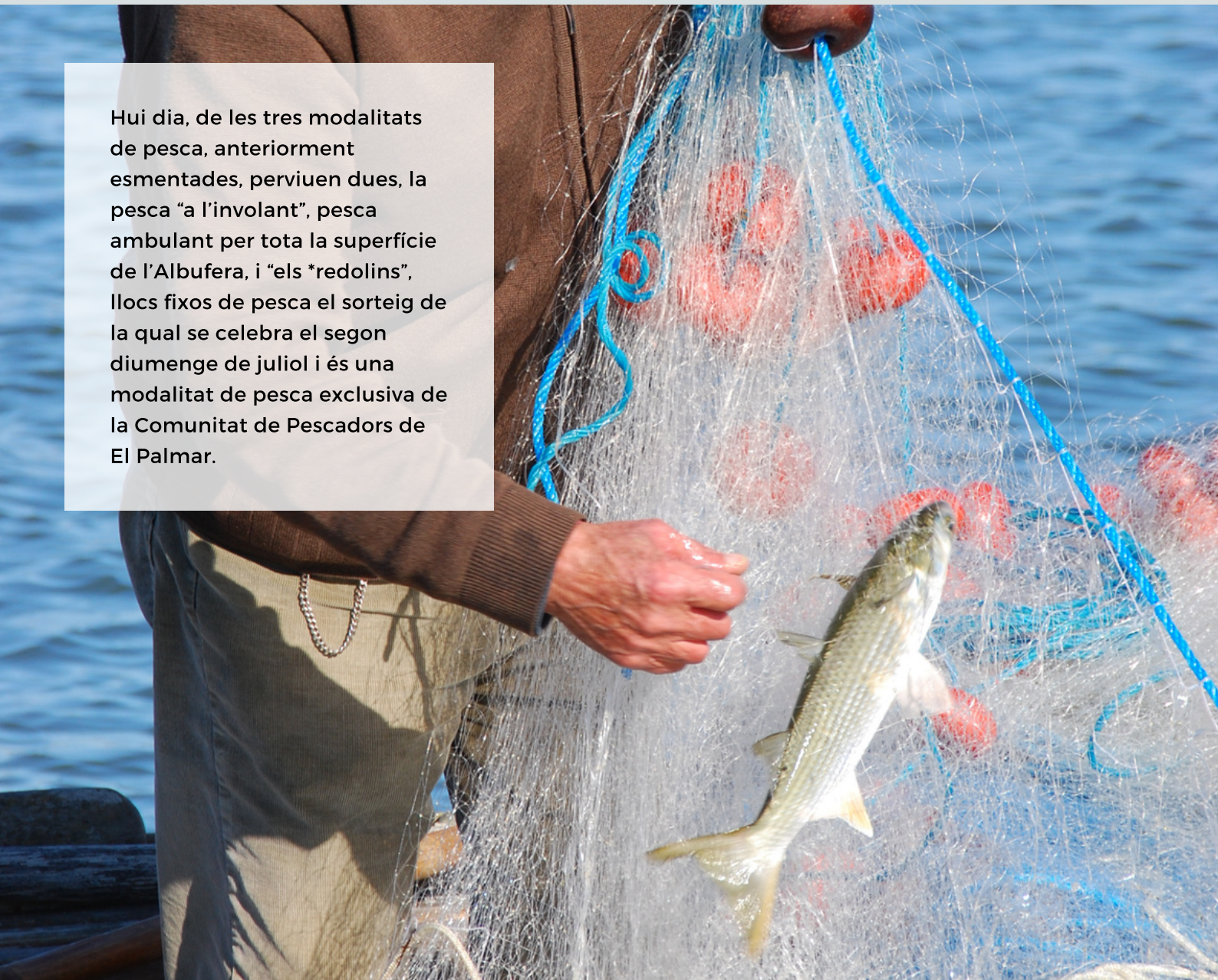
Tant la tècnica del “redolí” com la pesca “involant” són nocturnes, recollint-se les xarxes l'endemà.

Antany, la major part de la pesca es venia a pes en la Comunitat de Pescadors, on es pesaven les captures i es pagava en l'acte i en metàl·lic als propis pescadors. Una altra part de les captures eren venudes per "les pescadores", dones o filles dels pescadors, amb la finalitat d'obtindre un ingrés extra. Les pescadores preparaven el peix, el posaven en una cistella amb gel, o amb salaó, per a mantindre-ho en bones condicions fins a l'endemà, el cobrien amb draps i anaven pels carrers a vendre'l al crit de "priau peix, tenca viveta, priau anguil?". Unes altres, en lloc d'anar pel carrer, tenien una parada en el mercat. Una vegada acabada la jornada laboral tornaven a les seues cases a fer les tasques domèstiques i estar preparades per a l'arribada de la pesca d'aqueix dia. Era un treball molt dur, tant el de l'home pescant en l'Albufera com el de la dona que eixia a vendre-ho.

Actualment viure únicament de la pesca és pràcticament impossible, però constitueix una ajuda econòmica que es complementa amb el treball en el camp o un altre ofici.

Hui dia, de les tres modalitats de pesca, anteriorment esmentades, perviuen dues, la pesca "a l'involant", pesca ambulat per tota la superfície de l'Albufera, i "els *redolins", llocs fixos de pesca el sorteig de la qual se celebra el segon diumenge de juliol i és una modalitat de pesca exclusiva de la Comunitat de Pescadors de El Palmar.

LA PESCA DE L'ANGULA I L'ANGUILA

La pesca de l'anguila és molt especialitzada i particular. Es tracta d'un peix que té esquelet ossi i forma de serp. Té un curiós cicle vital. Viu per tota Europa i el nord d'Àfrica, encara que es reproduïx en aigües de l'oceà Atlàntic, concretament en la Mar dels Sargassos, posteriorment les larves o *leptocéfalos han de realitzar bona part del seu viatge fins a Europa i el nord d'Àfrica, deixant-se portar pels corrents marins del Golf i les Açores. En aquest viatge, les larves, que són carnívores, es nodreixen de zooplancton. Una vegada prop de la costa, deixen d'alimentar-se i es metamorfosen en "anguiles". Aquesta travessia, de 6.000 a 8.000 Km., dura entre 7 i 9 mesos. L'estat adult de l'anguila, previ a la pubertat, és la "anguila groga" també anomenada "pasturenca", famosa per la seua voracitat.

Per fi es transforma en "anguila platejada", també anomenada "maresa". En aquesta fase han acumulat grans reserves de greix, per la qual cosa cessen definitivament d'alimentar-se i el seu aparell digestiu s'atrofia i estan llestes per a iniciar la seua migració cap a la Mar dels Sargassos. Aquest segon viatge dura entre 5 i 6 mesos i fresen a diversos milers de metres de profunditat.

Antany, per a pescar anguila feia falta una barca per a endinsar-se, a perxa o a motor ("carregadora"), en l'Albufera, una xarxa ("pareto"), que s'enganxava dels extrems a dues canyes, per a introduir-la en l'aigua fins a tocar la part de baix, que és la que portava uns ploms. La missió d'aquesta xarxa era fer de parapet, perquè les anguiles donaren amb ella i tornaren arrere per a entropessar-se amb "els monots", que havien instal·lat prèviament davant, entrant dins d'ells. Quan "el monot" estava ple, es treia de l'aigua i es deixava en la barca, fins a acabar la faena; després les passaven a les cistelles i d'allí als viviers, que eren com uns calaixos que penjaven de dues taules, dins de l'aigua de la séquia.

Quant a l'angula, no es comercialitzava; era pescada per la gent de la zona per al seu consum i els excedents els portaven a València on els canviaven per productes de primera necessitat.

En 1925, uns treballadors bascos de la siderúrgica dels Alts Forns de Sagunt, comencen la seua comercialització. Les primeres captures que es van dur a terme a aquest efecte, en les goles de El Perelló i El Perellonet, van ser fortament rebutjades pels pescadors de El Palmar que veien en això un minvament de la tradicional pesca de l'anguila en l'Albufera. En 1936 es va iniciar la seua reglamentació.

Les angules, que com hem vist, venen de la mar dels Sargassos, remunten les goles, per les vores, cap a l'Albufera, fugint de la llum, per la qual cosa la seua pesca es realitza millor en nits fosques i d'aigües tranquil·les. Hui dia es realitza amb el "monot", que es col·loca, sobretot, en el tram comprés des de les comportes cap a la mar. Actualment, les diferents associacions i confraries de pescadors de la zona tenen adjudicada les zones per a l'exercici de la pesca de l'angula i de l'anguila en les aigües de l'Albufera i les seues goles.

Hui dia, la pesca de l'anguila, donada la protecció internacional de l'espècie està regulada per un decret específic que regula tant la pràctica esportiva com la professional. La professional s'adjudica a determinades entitats donades d'alta en aquesta activitat. En concret, en l'àmbit marí del parc natural de l'Albufera, l'Antiga Confraria de Pescadors de El Perellonet té adjudicades les zones de la Gola de El Pujol i la Gola de El Perellonet; l'Associació Angulera Marges de El Perelló li correspon la zona de la Gola de El Perelló, situada entre el terme de València i Sueca, mentre que a l'Associació Angulera del Mareny de Barraquetes, Sueca i Cullera, les zones de pesca de Gola del Rei (Sueca) i la Gola de Sant Llorenç (Cullera).

La temporada de pesca de l'anguila s'estén de l'1 d'octubre al 30 d'abril de l'any següent.

CENTRE D'INTERPRETACIÓ RACÓ DE L'OLLA

Direcció: Carrer de Vicente Baldoví s / n.
46012 El Palmar, Valencia

Informació: 963868050

Correu electrònic: raco_olla@gva.es

